

Pregled obrazovanja i osposobljavanja za 2016

Hrvatska

Svezak 2. Pregleda obrazovanja i osposobljavanja 2016. obuhvaća dvadeset i osam pojedinačnih izvješća o zemljama. Njegova je svrha predstavljanje i ocjena glavnih nedavnih i sadašnjih mjera politike u svakoj državi članici EU-a na temelju najnovijih kvantitativnih i kvalitativnih dokaza te s posebnim naglaskom na događanja od sredine 2015. On stoga dopunjuje postojeće izvore informacija u kojima su opisani nacionalni sustavi obrazovanja i osposobljavanja.

Slijedi opis strukture izvješća o zemljama. U odjeljku 1. iznosi se statistički pregled glavnih pokazatelja u području obrazovanja i osposobljavanja. U odjeljku 2. sažeto su naznačene glavne prednosti i slabosti sustava obrazovanja i osposobljavanja zemlje. U odjeljku 3. iznose se podaci o izdacima za obrazovanje te o izazovima u područjima demografije i vještina. U odjeljku 4. naglasak je na prijevremenom napuštanju školovanja, ranom i predškolskom odgoju i obrazovanju te na osnovnim vještinama jer su to važna područja povezana s ublažavanjem nejednakosti i promicanjem uključenosti. U odjeljku 5. predstavljaju se politike modernizacije školskog obrazovanja koje obuhvaćaju, među ostalim, nastavničku struku te digitalne i jezične vještine. U odjeljku 6. riječ je o mjerama modernizacije visokoškolskog obrazovanja. Naposljetku, odjeljak 7. obuhvaća strukovno obrazovanje i osposobljavanje te obrazovanje odraslih.

Rukopis je dovršen 15. rujna 2016.

ec.europa.eu/education/monitor

1. Ključni pokazatelji

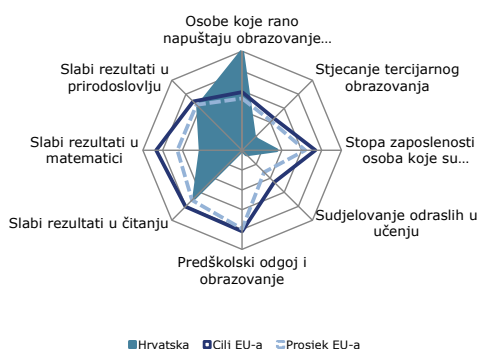
			Hrvatska		Prosjek EU-a	
			2012	2015	2012	2015
Referentne vrijednosti okvira ET 2020.						
Osobe koje rano napuštaju obrazovanje i osposobljavanje (dob 18 – 24)	Ukupno		5,1%	2,8% ^u	12,7%	11,0%
Stjecanje tercijarnog obrazovanja (dob 30 – 34)	Ukupno		23,1%	30,9%	36,0%	38,7%
Predškolski odgoj i obrazovanje (ECEC) (od 4 godine do početka obveznog obrazovanja)			71,0% ¹¹	72,4% ¹⁴	93,2% ¹¹	94,3% ¹⁴
Udio 15-godišnjaka sa slabim rezultatima:	Čitanje		18,7%	:	17,8%	:
	Matematika		29,9%	:	22,1%	:
	Prirodoslovlje		17,3%	:	16,6%	:
Stopa zaposlenosti osoba koje su nedavno diplomirale prema stečenom obrazovanju (osobe od 20 do 34 godine koje su završile obrazovanje 1 – 3 godine prije)	ISCED 3-8 (ukupno)		60,2%	62,6%	75,9%	76,9%
Sudjelovanje odraslih u cjeloživotnom učenju (dob 25 – 64)	ISCED 0-8 (ukupno)		3,3%	3,1%	9,2%	10,7%
Ostali kontekstualni pokazatelji						
Ulaganja u obrazovanje	Javni rashodi za obrazovanje kao postotak BDP-a		4,9%	4,7% ¹⁴	5,0%	4,9% ^{14,p}
	Rashodi za javne i privatne ustanove po studentu u PPS EUR	ISCED 1-2	:	: ¹³	:	: ¹³
		ISCED 3-4	:	: ¹³	:	: ¹³
		ISCED 5-8	:	: ¹³	:	: ¹³
Osobe koje rano napuštaju obrazovanje i osposobljavanje (dob 18 – 24)	Rođeni u zemlji		5,1%	2,8% ^u	11,6%	10,1%
	Rođeni u inozemstvu		:	:	24,9%	19,0%
Stjecanje tercijarnog obrazovanja (dob 30 – 34)	Rođeni u zemlji		23,2%	31,7%	36,7%	39,4%
	Rođeni u inozemstvu		21,7% ^u	23,6% ^u	33,8%	36,4%
Stopa zaposlenosti osoba koje su nedavno diplomirale prema stečenom obrazovanju (osobe od 20 do 34 godine koje su završile obrazovanje 1 – 3 godine prije)	ISCED 3-4		54,2%	45,0%	69,7%	70,8%
	ISCED 5-8		65,9%	76,2%	81,5%	81,9%
Obrazovna mobilnost	Ulazna mobilnost osoba koje su diplomirale (dodiplomski studij)		0,2% ¹³	0,2% ¹⁴	5,5% ¹³	5,9% ¹⁴
	Ulazna mobilnost osoba koje su diplomirale (magistarski studij)		0,5% ¹³	0,5% ¹⁴	13,6% ¹³	13,9% ¹⁴

Izvori: Eurostat (više pojedinosti u odjeljku 9.); OECD (PISA).

Napomene: podaci se odnose na ponderirani prosjek EU-a koji obuhvaća različiti broj država članica ovisno o izvoru; b = prekid u vremenskoj seriji, d = definicija se razlikuje, p = okvirno, u = niska pouzdanost, 11 = 2011., 13 = 2013., 14 = 2014.

Dodatne informacije nalaze se u odgovarajućem odjeljku Sveska 1. (ec.europa.eu/education/monitor).

Slika 1. Položaj u odnosu na najuspješnije (vanjski prsten) i najmanje uspješne (središte)

Izvor: Izračuni Glavne uprave za obrazovanje i kulturu koji se temelje na podacima Eurostata (LFS 2015.) i OECD-a (PISA 2012.).

Napomena: svi rezultati raspoređeni su između najveće (najuspješniji su prikazani u vanjskom prstenu) i najmanje vrijednosti (najmanje uspješni prikazani su u središtu slike).

2. Glavne prednosti i nedostaci

- Glavne su prednosti sustava vrlo niska stopa ranog napuštanja školovanja i visoka stopa upisa maturanata u ustanove visokog obrazovanja.
- U međunarodnim studijama upućuje se na nedostatke u pogledu matematičkih vještina, pismenosti i vještina čitanja među petnaestogodišnjacima.
- Zbog političkih previranja usporila je provedba ključne Strategije obrazovanja, znanosti i tehnologije i s njom povezana kurikularna reforma.
- U usporedbi s drugim državama EU-a stopa sudjelovanja u predškolskom odgoju i obrazovanju i u obrazovanju odraslih na vrlo je niskoj razini.
- Usklađivanje strukovnog i visokog obrazovanja te obrazovanja odraslih s potrebama na tržištu rada razvojem standarda kvalifikacija u dogovoru sa socijalnim partnerima postupak je koji je vrijedan pohvale, ali je dugotrajan i još nije dao konkretnije rezultate.

Okvir 1.: Preporuke državama članicama u području obrazovanja i osposobljavanja u okviru Europskog semestra 2016.

Preporuke po državama članicama (CRS) u okviru Europskog semestra 2016. za Hrvatsku (Vijeće Europske unije 2016.) sadržavale su preporuku za područje obrazovanja i osposobljavanja:

omogućiti primjerenu dokvalifikaciju i prekvalifikaciju radi povećanja zapošljivosti radno sposobnog stanovništva, s težištem na niskokvalificiranim radnicima i dugotrajno nezaposlenima.

3. Ulaganje u obrazovanje radi suočavanja s demografskim izazovima i izazovima povezanim s vještinama

Od 2008. do 2014. hrvatski se BDP zbog gospodarske krize realno smanjio za više od 12 %. Stopa nezaposlenosti porasla je s manje od 9 % na više od 17 %. Krajem 2014. stanje se konačno počelo poboljšavati te se tijekom 2015. realni BDP Hrvatske povećao za 1,6 %, što je bila prva godina rasta od 2008. Udio rashoda opće države za obrazovanje bio je relativno stabilan od 2007. (10,5 %) do 2013. (10,7 %), ali se 2014. smanjio na svega 9,8 %¹. Iako su se rashodi opće države za obrazovanje kao udio u BDP-u povećali s 4,7 % BDP-a, koliko su iznosili 2007., na 5,1 % BDP-a 2013., tijekom 2014. ponovno su se smanjili na 4,7 %. Zbog te se brojke Hrvatska nalazi ispod prosjeka EU-a od 4,9 % i među 10 država članica EU-a koje su na dnu ljestvice. Od 2007. do 2013. ukupni rashodi za obrazovanje povećali su se za svega 1,4 %, no od 2013. do 2014. smanjili su se za 7,8 % – što je drugo najveće smanjenje u EU-u. Veliki udio rashoda opće države za škole troši se na plaće zaposlenika.

U državnom proračunu za 2016. najavljeno je smanjenje proračuna Ministarstva obrazovanja za 1,1 %. Najviše su se smanjila sredstva za putovanje učenika (-28,9 %) i zdravstveno osiguranje sudionika u strukovnom obrazovanju i osposobljavanju (VET) tijekom učenja na temelju rada (potpuno ukinuta). Znatno su se smanjile i subvencije agencijama za osposobljavanje nastavnika (otprilike za -10 %), što je dovelo u pitanje obvezu osiguravanja opsežnog osposobljavanja nastavnika u okviru priprema za cjelovitu kurikularnu reformu. Nadalje, proračun za 2016. nije uključivao ni jednu od mjera iz Strategije obrazovanja, znanosti i tehnologije iz listopada 2014., u kojoj se tražilo povećanje državnih rashoda za obrazovanje (Izvješće o provedbi strategije iz 2016.).

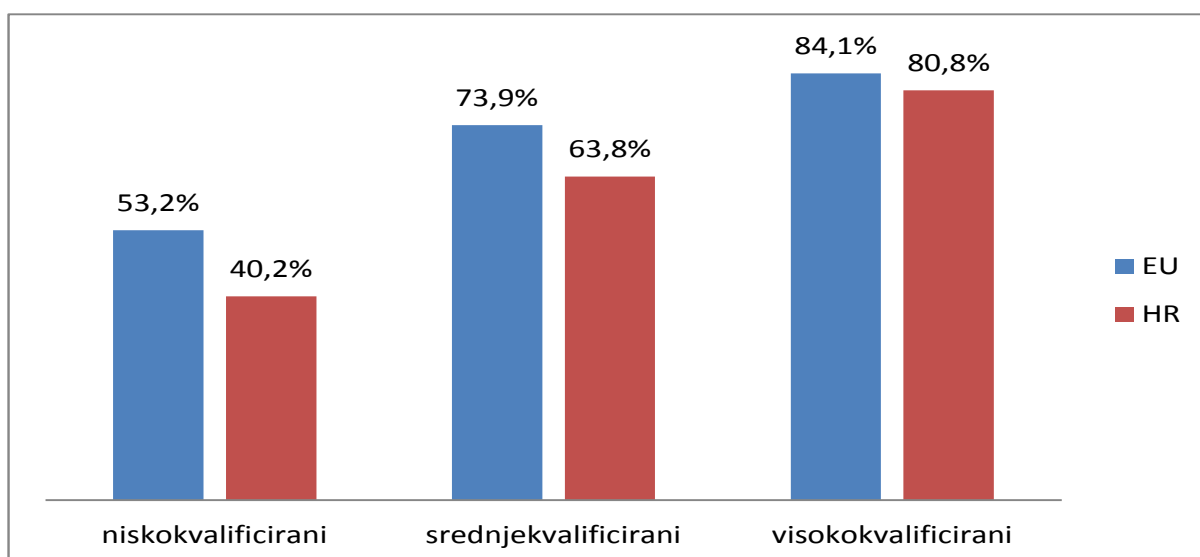
Broj učenika smanjivao se kao posljedica demografskih kretanja. Ukupni broj učenika na kraju školske godine 2014./2015. u osnovnim je školama bio 1,3 % niži, a u srednjim školama 2 % niži nego godinu prije. Taj trend smanjenja broja učenika nastavio se u školskoj godini 2015./2016.,

¹ Izvor: Eurostat, Rashodi opće države prema funkcijskoj bazi podataka (COFOG).

kad je u osnovne škole upisano 1 % manje, a u srednje škole 4,5 % manje učenika. U školskoj godini 2014./2015. znatno se smanjio i broj studenata koji započinju visoko obrazovanje kad se, nakon razdoblja relativno kontinuiranog porasta, upisalo 3000 studenata manje nego prethodne godine (Državni ured za statistiku, 2015.). Stipendije nadarenim studentima iz siromašnijih socioekonomskih sredina i studentima deficitarnih programa obično se isplaćuju pred kraj akademske godine, ali ove godine isplate su bile dodatno odgođene.

S obzirom na demografski sastav, sastav vještina stanovništva i odgovarajuće stope zapošljivosti situacija s vještinama u Hrvatskoj prilično je problematična. Tijekom 2014. 20,8 % odraslog stanovništva kao najviši završeni stupanj obrazovanja imalo je samo osnovnu školu, 60,7 % srednjoškolsko obrazovanje, a samo je 18,5 % kao najviši stupanj imalo tercijarno obrazovanje. Tijekom 2015. bilo je zaposleno više od 80 % visoko obrazovanih osoba u usporedbi s 63,8 % zaposlenih osoba sa završenim srednjim obrazovanjem. Najveće odstupanje od prosjeka EU-a zabilježeno je među nisko obrazovanim osobama, čija je stopa zaposlenosti iznosila 40,2 % za razliku od prosjeka EU-a od 53,2 % (slika 2.). Prema tome postoji jasna potreba za mjerama aktivne politike zapošljavanja i cjeloživotnog učenja.

Slika 2. Stope zaposlenosti prema stupnju obrazovanja (2015.)

Izvor: Eurostat, Šifra podataka na internetu: *lfsa_ergaed*

4. Uklanjanje nejednakosti i promicanje uključivanja

Hrvatska ima najnižu stopu ranog napuštanja školovanja u EU-u, koja je 2015. iznosila 2,8 % u usporedbi s prosjekom EU-a od 11 %. Ona je već 2013. zadovoljila svoj nacionalni cilj od 4 % iz strategije Europa 2020. No tu stopu treba oprezno tumačiti jer izazovi povezani s uključivost i kvalitetom osnovnog i srednjeg obrazovanja i dalje utječu na obrazovne rezultate mnogih učenika, a kasnije i na ishode na tržištu rada (vidjeti zaključke o Hrvatskoj OECD-ovog Programa međunarodne procjene učenika) (OECD 2013.).

Stopa sudjelovanja u predškolskom odgoju i obrazovanju tijekom posljednjeg desetljeća postupno je rasla, ali i dalje je među najnižima u EU-u jer iznosi 72,4 %, dok je prosjek EU-a 2014. bio 94,3 %. Važan čimbenik je nedovoljan broj slobodnih mjesta u vrtićima u gradovima i manjim selima. Zbog toga je pristup otežan unatoč skromnom povećanju broja predškolskih ustanova od 6,4 % u posljednjih pet godina. Broj privatnih ustanova povećao se za približno 10 % (Državni ured za statistiku, 2016.). Zabilježeno je povećanje broja romske djece koja pohađaju predškolsko obrazovanje, i to s 769 u školskoj godini 2013./2014. preko 873 sljedeće godine do 1026 u školskoj godini 2015./2016. (Ured za ljudska prava i prava nacionalnih manjina, 2015.). U nedavnom sveobuhvatnom izvješću pohvaljena su znatna poboljšanja, ali je utvrđeno i da postoje velike poteškoće u pogledu pristupa romske djece predškolskom odgoju i obrazovanju. Među njima su slaba informiranost, siromaštvo, premalo slobodnih mjesta u vrtićima i premalo romskih pomoćnika u nastavi (Šikić-Mićanović i ostali, 2015.).

Nakon brojnih prethodnih pokušaja, kurikularna reforma koja je u tijeku (okvir 2.) mogla bi potaknuti uvođenje građanskog odgoja kao zasebnog predmeta u hrvatske škole. Ishodi učenja povezani s građanskim odgojem uključeni su u 11 kurikularnih područja i šest drugih međupredmetnih tema, iako je u novom kurikulumu utvrđeno nekoliko nedostataka. Jedan od njih je nedostatna europska dimenzija (Bajkuša, 2016.). Prethodna postignuća uključuju eksperimentalnu provedbu tog predmeta u 12 škola od 2012. do 2014. (Spajić-Vrkaš, 2014.). Na temelju toga u školskoj godini 2014./2015. građanski odgoj uveden je kao izborni predmet u osmom razredu (četnaestogodišnjaci) u 34 osnovne škole, a sve su ga osnovne i srednje škole uvele kao međupredmetnu i interdisciplinarnu temu. Samo su 2015. na nacionalnoj, međuzupanijskoj i županijskoj razini organizirana 92 stručna skupa za osposobljavanje ravnatelja, nastavnika u osnovnim i srednjim školama i stručnih suradnika za provedbu građanskog odgoja (internetske stranice Agencije za odgoj i obrazovanje).

5. Osvremenjivanje školskoga obrazovanja

Omjer nastavnika i učenika u Hrvatskoj koji iznosi 1:12,2 u skladu je s prosjekom EU-a od 1:12,9. No broj nastavnika u državi natprosječan je: 3,1 % aktivnog stanovništva su nastavnici i taj je udio veći jedino u Belgiji, Luksemburgu, Danskoj i Grčkoj, dok je opći prosjek EU-a 2,6 %. Hrvatska se ističe i visokim udjelom nastavnika u nižim razredima osnovnih škola (93,3 % 2014.) te velikim udjelom nastavnika na razini viših razreda osnovne škole i srednjeg obrazovanja (73,1 % i 61,3 %)².

Okvir 2.: Trajna borba za kurikularnu reformu u kontekstu političkih promjena

Razvoj obrazovne politike u Hrvatskoj posljednjih je nekoliko godina bio pod utjecajem provedbe Strategije obrazovanja, znanosti i tehnologije koju je Hrvatski sabor donio u listopadu 2014. Jedan od najistaknutijih prioriteta Strategije bila je sveobuhvatna kurikularna reforma. Ona je pokrenuta početkom 2015. imenovanjem Stručne skupine za provedbu kurikularne reforme, koja je bila zadužena za nadzor izrade novih kurikularnih dokumenata i stjecanje potpore javnosti za reformu. Na samoj izradi radilo je 430 upućenih nastavnika i stručnjaka u 58 radnih skupina.

Pristup odozdo prema gore primijenjen na izradu kurikularnih dokumenata bio je vrlo produktivan te su do veljače 2016. izrađena 52 prijedloga kurikuluma i tri metodološka priručnika u kojima su se svi dotad zasebni elementi reforme obrazovanja nastojali povezati u jedinstvenu cjelinu na temelju dogovorenih ishoda obrazovanja. Detaljnije su razrađene vještine kao što su učenje o tome kako se uči, poduzetništvo, osobni i socijalni razvoj, zdravlje, održivi razvoj, uporaba IKT-a i građanski odgoj i obrazovanje te je potaknut njihov razvoj. Time se nastojalo iz kurikuluma ukloniti mnoštvo sadržaja zbog kojeg su učenici bili preopterećeni i preoblikovati ih kako bi bili usmjereni na dobno primjerene ishode u obliku prenosivih vještina. Kao pomoć reformi te kako bi se omogućilo ranije stjecanje ključnih sposobnosti i kasnije usmjeravanje učenika, osnovno obrazovanje trebalo se produljiti za godinu dana, a više srednje obrazovanje podijeliti na dva uzastopna ciklusa da se omogući veća modularnost i specijalizacija tek tijekom završnih godina srednjeg obrazovanja.

U proljeće 2016. održana su stručna savjetovanja za vrijeme raspada hrvatske vlade. Velikim brojem stručnih savjetovanja o prijedlozima kurikuluma s više od 60 000 ravnatelja, nastavnika, stručnjaka, ustanova i organizacija osigurala se nužna legitimnost postupka. Tijekom stručnog savjetovanja prikupljeno je otprilike 3000 opažanja više od 900 ustanova i pojedinih stručnjaka. Reformu su podržali sindikati učitelja, roditelji i nevladin sektor. S druge strane, neki članovi akademske zajednice oštro su je kritizirali. Primjedbe zaprimljene tijekom savjetovanja najčešće su se odnosile na metodologiju izrade kurikuluma i ideološki temelj sadržaja. To je dovelo do intervencije Sabora, ostavke koordinacijskog tijela zbog tvrdnji o političkom utjecaju i velikih javnih prosvjeda, zbog čega je tehnička vlada najavila reviziju kurikularnih dokumenata pod nadzorom novog nadzornog tijela i odgodu eksperimentalne provedbe. Naposljetku, javno savjetovanje o konačnim nacrtima kurikularnih dokumenata održavalo se od lipnja do studenoga 2016. te u trenutku pisanja ovog izvješća nije jasan raspored daljnjih djelovanja.

² Eurostat, Nastavnice – kao postotak svih nastavnika, prema razini obrazovanja, Podatkovna šifra na internetu: *educ_uoe_perd03*.

Prvo, zbog promjene vlade usred postupka izrade nacrt kurikuluma, nakon koje je slijedio pad vlade i razdoblje tehničke vlade, nastao je kontekst u kojem obrazovna reforma nije preživjela u svojem izvornom obliku. Budući da nije postojala jasna vizija o rokovima i proračunu za provedbu, reforma je izgubila zamah. Jedna od pozitivnih nuspojava bio je povećani interes javnosti za temu obrazovanja. Zbog toga je obrazovanje imalo istaknutije mjesto u izbornim programima glavnih stranaka tijekom parlamentarnih izbora u rujnu 2016. Daljnji koraci u nacionalnoj kurikularnoj reformi ovisit će o političkim prioritetima nove vlade, kad bude sastavljena.

Izvrješće o provedbi Strategije obrazovanja, znanosti i tehnologije objavljeno je u svibnju 2016. (Posebno stručno povjerenstvo, 2016.). U njemu je navedeno da je u razdoblju od listopada 2014. do svibnja 2016. započela provedba 122 mjera, a u potpunosti je provedeno njih 17. Autori su izrazili žaljenje zbog općeg kašnjenja u provedbi te su za to naveli nekoliko razloga: političko zalaganje za provedbu kurikularne reforme, a manje za ostale mjere, šestomjesečno razdoblje nakon izbora s tehničkom vladom, zbog čega je usporena provedba, i domino-efekt početnog kašnjenja na ostale povezane mjere.

Jedna od dovršenih mjera iz strategije prvi je korak ka profesionalizaciji učiteljskog zanimanja u Hrvatskoj. U tu svrhu izrađen je okvir nacionalnog standarda kvalifikacije za učitelje u osnovnim i srednjim školama (Nacionalno vijeće za odgoj i obrazovanje, 2016.). Okvir je izrađen u skladu s metodologijom Hrvatskog kvalifikacijskog okvira i u njemu je utvrđeno osam skupova ishoda učenja koji se primjenjuju na sve učitelje u osnovnim i srednjim školama neovisno o njihovoj akademskoj specijalizaciji³. Slično tomu, kao dio provedbe mjera iz Strategije, još jedna stručna radna skupina izradila je standarde zanimanja i kvalifikacija za ravnatelje i razvila model sustava licenciranja ravnatelja. U tijeku je revizija i podnošenje prijedloga.

Digitalizacija škola u Hrvatskoj napreduje prema planu. Provedba projekta e-škole (Europska komisija, 2015.) započela je u jesen 2015. s pokusnom primjenom informacijske i komunikacijske tehnologije u podučavanju i u administrativnim procesima u školama za dvije školske godine u 20 osnovnih i srednjih škola u cijeloj zemlji. U školskoj godini 2016./2017. pridružilo se dodatnih 130 škola, čime se pokrivenost povećala na 10 % svih osnovnih i srednjih škola u Hrvatskoj. Na temelju iskustva u provedbi pilot-projekta razvit će se strategija za provedbu sustava digitalno zrelih škola u cijelom sustavu osnovnog i srednjeg obrazovanja (2019. – 2022.).

6. Osvremenjivanje visokoga obrazovanja

Stjecanje tercijarnog obrazovanja u Hrvatskoj mnogo je godina općenito bilo u porastu. Nakon porasta na 32,2 % ostvarenog 2014. udio osoba u dobi od 30 do 34 godine s tercijarnim stupnjem obrazovanja u Hrvatskoj smanjio se 2015. na 30,9 %. To je relativno nizak postotak u usporedbi s prosjekom EU-a od 38,7 %, ali se približava hrvatskom cilju od 35 % iz strategije Europa 2020. Više nego njihovi vršnjaci u drugim državama EU-a studenti u Hrvatskoj većinom se odlučuju za studij društvenih i humanitarnih znanosti. To se posebno odnosi na studij ekonomije, poduzetništva i prava, koji u Hrvatskoj pohađa 41 % studenata, a u EU-u 34 % studenata⁴. Posljednjih pet godina udio studenata koji studiraju na sveučilištima povećavao se polako, ali kontinuirano (slika 3.), za razliku od broja studenata na veleučilištima ili visokim školama. Stalno se povećavao i udio sveučilišnih studenata, dok se udio studenata stručnih studija smanjivao⁵.

Podaci o upisima u ustanove visokog obrazovanja upućuju na uzorak velikog broja studenata koji odustaju od sveučilišnog studija, dok je broj studenata koji odustaju od stručnog studija niži. U akademskoj godini 2014./2015. otprilike 40 000 studenata bilo je upisano u prvu godinu sveučilišnog studija, 35 000 u drugu godinu, a malo više od 20 000 u treću godinu (Državni zavod

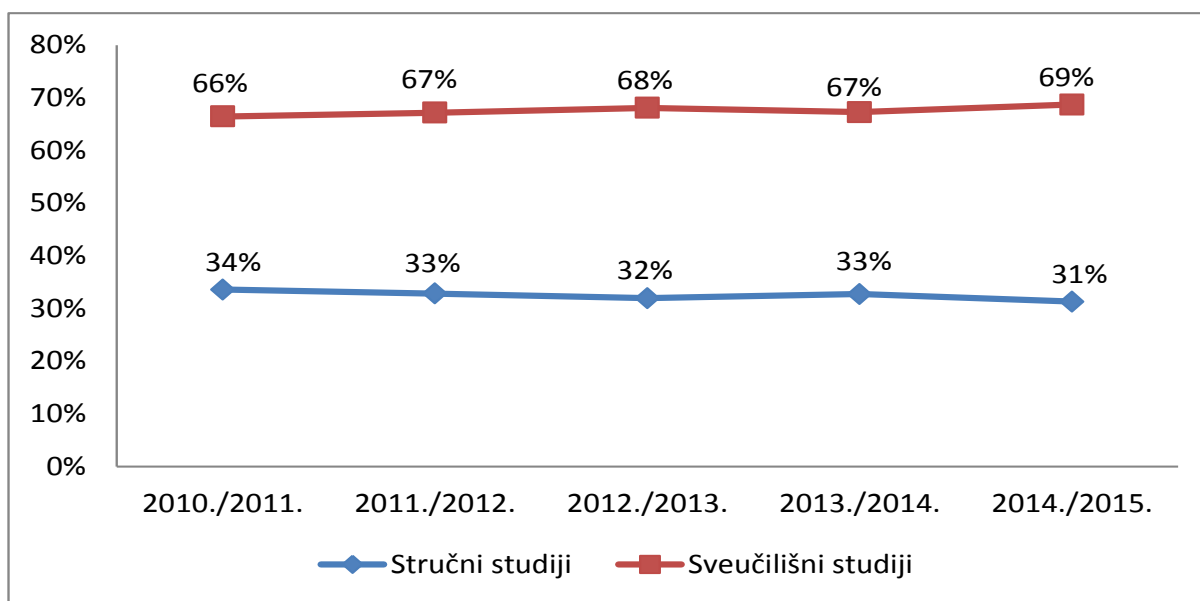
³ Okvirno uključuju sljedeće: stručnost u određenoj akademskoj disciplini; pedagoške i nastavne kompetencije usmjerene na djecu; kompetencije za ocjenjivanje i vrjednovanje; organizaciju okruženja za učenje; djelotvornu suradnju sa školom, obitelji i zajednicom; svijest o obrazovnom kontekstu (obrazovni i školski sustav, zakoni); komunikacijske i društvene vještine; cjeloživotno učenje i trajno stručno usavršavanje.

⁴ Eurostat (2014.), Osobe s diplomom prema stupnju obrazovanja, usmjerenju, spolu i obrazovnom području *educ_uoe_grad02*.

⁵ Hrvatska sveučilišta nude i diplome stručnih studija.

za statistiku, 2015.). S druge strane, broj studenata upisanih u stručne studije bio je stabilan tijekom godina. Iako je stopa nastavka školovanja visoka,⁶ Ministarstvo je izračunalo da je stopa upisanih studenata koji su završili sveučilišni studij u školskoj godini 2013./2014. iznosila samo 45 % (MZOS 2016.).

Slika 3. Kretanja u pogledu upisa u sveučilišno ili stručno visoko obrazovanje

Izvor: Državni ured za statistiku, 14. kolovoza 2015., broj: 8.1.7.

Zapošljivost studenata koji su završili stručne studije prilično je visoka jer je većina studenata u trenutku upisa već zaposlena te nakon studija nastavlja raditi za istog poslodavca. Hrvatska je jedina država članica EU-a koja ne provodi sustavne ankete među osobama sa završenim studijem (EC/EACEA/Eurydice 2014). Nedavni pilot-projekt praćenja osoba sa završenim studijem koji je provodilo Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta pokazao je da je najveći stupanj zapošljivosti ostvaren „starim“ programima koji su postojali prije bolonjskog procesa. To je navodno posljedica njihove povećane vidljivosti tijekom godina i većeg povjerenja u izdane kvalifikacije. Općenito se stope zapošljivosti osoba koje su završile tercijarno obrazovanje u Hrvatskoj nisu vratile na razinu prije krize. Tijekom 2008. 86,3 % osoba koje su završile tercijarno obrazovanje pronašlo je posao u roku od 1 do 3 godine od diplomiranja, dok je 2015. taj broj još uvijek iznosio samo 76,2 %. Zbog tih se brojki Hrvatska nalazi među šest država EU-a s najlošijim rezultatima, nakon Grčke, Italije, Španjolske, Cipra i Portugala. Jedan od uzroka nedovoljne spremnosti za tržište rada možda su ograničene prilike za učenje kroz praktičan rad tijekom studija.

Hrvatski kvalifikacijski okvir (HKO) reformski je instrument za usklađivanje studijskih programa visokog obrazovanja s potrebama na tržištu rada. U okviru nedavnog programa dodjele bespovratnih sredstava kojim se financiraju konzorciji ustanova visokog obrazovanja u pripremi 122 standarda zanimanja i 149 standarda kvalifikacija dodijeljeno je 30 projekata. Oni su u lipnju 2016. podneseni na evaluaciju 15 sektorskih vijeća koja predstavljaju socijalne partnere i dionike, nakon čega će biti uneseni u registar HKO-a. Od 25 sektorskih vijeća koja obuhvaćaju 25 gospodarskih sektora imenovano je njih osam te je u tijeku postupak imenovanja preostalih 17. Nadalje, nedavnom presudom Ustavnog suda Republike Hrvatske naložena je revizija zakona. Presuda se temeljila na zahtjevu Sveučilišta u Zagrebu, koje je tvrdilo da je povrijeđena Ustavom zajamčena neovisnost sveučilišta da sama definiraju razine kvalifikacija koje se ostvaruju njihovim studijskim programima. Sveučilište ne prihvaća razvrstavanje stručnih i sveučilišnih diploma na istoj razini kvalifikacijskog okvira – 7. razini. Treba napomenuti da je kvalifikacijski okvir dobrovoljan te da ga se ustanove nisu dužne pridržavati.

⁶ Od 2010./2011. do 2013./2014. u prosjeku 78 % učenika koji su završili programe strukovnog srednjeg obrazovanja ostvarilo je pravo na upis u programe visokog obrazovanja uspješnim polaganjem državne mature, a 60,7 % ih se na koncu i upisalo.

Kako bi potaknula ustanove visokog obrazovanja da upisuju i zadržavaju veći broj studenata STEM programa, Hrvatska je provela reformu formule financiranja visokog obrazovanja uvođenjem promjenjive formule. Uz subvencioniranje osoba koje se upisuju prvi put i onih koje su prikupile 55 ECTS bodova (u okviru Europskog sustava prikupljanja i prenošenja bodova) tijekom prve godine studija, ona je povezala iznos financiranja (za materijalne troškove) s područjem studija. Studiji biomedicine, biotehnologije, prirodnih i tehničkih znanosti sada primaju viši iznos po studentu od studija društvenih i humanističkih znanosti i interdisciplinarnih područja. Novom formulom za financiranje uvedene su novosti u pogledu proširenja pristupa: najmanje 1 % sredstava mora se potrošiti na izravnu potporu nedovoljno zastupljenim skupinama – studentima iz siromašnijih socioekonomskih sredina ili studentima s invaliditetom.

Uvođenje programskih ugovora s ustanovama visokog obrazovanja na temelju uspješnosti nije napredovalo prema planu. Trogodišnji pokusni sporazumi na temelju uspješnosti koji obuhvaćaju 10 % financiranja istekli su 2015. Neobjavljenom evaluacijom utvrđeno je da je decentralizirani pristup odabiru institucionalnih ciljeva i pokazatelja uspjeha doveo do velikih razlika u stupnju ambicioznosti ustanova, što je utjecalo na raspodjelu sredstava. Stoga od 2015. postoji jedan skup nacionalnih ciljeva i pokazatelja uspjeha za sve ustanove. Svjetska banka trenutačno ocjenjuje spremnost sedam odabranih sveučilišta i jednog odabranog javnog istraživačkog zavoda za pokretanje programskog ugovora o potpunom financiranju 2017.

7. Osvremenjivanje strukovnog obrazovanja i osposobljavanja te promicanje obrazovanja odraslih

Razina sudjelovanja u strukovnom obrazovanju i osposobljavanju (SOO) na srednjoškolskoj razini u Hrvatskoj među najvišima je u EU-u – 71,3 % u odnosu na prosjek EU-a, koji je 2015. iznosio 48,3 %. No stopa zaposlenosti osoba koje su nedavno završile srednje obrazovanje⁷, koja je 2014. iznosila 46,1 %, znatno je ispod prosjeka EU-a od 73 % i treći je najniži postotak u Europi nakon Italije i Grčke. Jaz u zapošljavanju između mladih koji su završili srednje obrazovanje i onih koji su završili terciarno obrazovanje veći je nego u drugim državama EU-a, posebno unutar 1 – 3 godine nakon stjecanja kvalifikacija. Relativno mali udio osoba koje su završile strukovno obrazovanje i osposobljavanje pronalazi prvi posao u zanimanju za koje su se osposobljavali. To uspije učiniti u prosjeku od 37 % do 47 % osoba. Neki sektori ističu se kao sektori u kojima je manje zahtjevno pronaći odgovarajući posao, na primjer sektor trgovine, ugostiteljstva i turizma i drvoprerađivački sektor (HZZ, 2011.).

Težak prijelaz iz škola na tržište rada posljedica je zastarjelog kurikulumu za strukovno obrazovanje i osposobljavanje te ograničenih mogućnosti za učenje kroz rad, što dovodi do neusklađenosti znanja i vještina. Zbog toga jedna trećina poslodavaca izvješćuje o teškoćama s pronalaženjem odgovarajućih zaposlenika. Poslodavci u javnom sektoru ističu manjak kandidata s odgovarajućom razinom kvalifikacija (49 % poslodavaca), a poslodavci u privatnom sektoru imaju teškoća s pronalaženjem kandidata s odgovarajućim radnim iskustvom (43,5 %). Kad se zaposle, odrasle osobe u Hrvatskoj uglavnom više ne nadograđuju svoje vještine. Samo 3,1 % odraslih osoba u Hrvatskoj sudjelovalo je 2015. u obrazovanju i osposobljavanju, dok je prosjek EU-a 10,7 %. Čak je i taj udio bio malo viši nego prethodne godine.

Kako bi pripremila teren za reforme obrazovanja odraslih najavljene u Strategiji obrazovanja, znanosti i tehnologije iz 2014., Hrvatska je odlučila zamijeniti zakon iz 2007. potpuno novim zakonom o obrazovanju odraslih, koji će biti donesen do kraja 2016. Neki od ciljeva uključuju usklađivanje kriterija za (ponovnu) akreditaciju s potrebama na tržištu rada, uspostavu baze podataka ustanova za obrazovanje odraslih, osposobljavanje i ponovno licenciranje nastavnika i predavača u ustanovama visokog obrazovanja te uspostavu jamstva kvalitete. Radi poboljšanja nadogradnje vještina i nastavka obrazovanja u siječnju 2016. donesen je Pravilnik o uvjetima i načinima nastavka obrazovanja za višu razinu kvalifikacije, kojim se učenicima koji su završili niži stupanj programa strukovnog obrazovanja omogućuje da besplatno nastave obrazovanje na višoj razini kako bi stekli više kvalifikacije ili čak ostvarili pristup visokom obrazovanju. S druge strane, malo je napretka u pogledu sustava priznavanja prethodnog neformalnog i informalnog učenja jer

⁷ Osobe u dobi od 20 do 34 godine koje su završile srednje obrazovanje od jedne do tri godine prije referentne godine.

on ovisi o napretku ostvarenom u razvoju standarda kvalifikacija u Hrvatskom kvalifikacijskom okviru.

Hrvatska vlada planira donijeti program razvoja strukovnog obrazovanja i osposobljavanja do kraja 2016. ovisno o ishodu izbora u jesen 2016. Programom će se pokrenuti sustavna reforma strukovnog obrazovanja i osposobljavanja u skladu s metodologijom Hrvatskoga kvalifikacijskoga okvira. Njime će se osloboditi i velika količina sredstava iz Europskog socijalnog fonda kojima će se u cijelosti financirati reforma, a koja su zamrznuta zbog kašnjenja s donošenjem programa.

8. Referentni dokumenti

Agencija za strukovno obrazovanje i obrazovanje odraslih (ASOO) (2011.), Planiranje kvalifikacija: Priručnik za korištenje profila sektora verzije 3.1. u svrhu planiranja kvalifikacija u srednjem strukovnom obrazovanju

Bajkuša, M., Forum za slobodu odgoja (2016.), Građanski odgoj i obrazovanje u prijedlogu Cjelovite kurikularne reforme: Istraživačko izvješće s preporukama, <http://www.fso.hr/wp-content/uploads/2016/05/2016-04-29-GOOD-FSO-Analiza.pdf>

Vijeće Europske unije (2016.), Preporuka Vijeća od 12. srpnja 2016. o Nacionalnom programu reformi Hrvatske za 2016. i davanje mišljenja Vijeća o Programu konvergencije Hrvatske za 2016., [http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/PDF/?uri=CELEX:32016H0818\(23\)&from=HR](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/PDF/?uri=CELEX:32016H0818(23)&from=HR)

Europska komisija (2015.), Pregled obrazovanja i osposobljavanja za 2015.: Hrvatska, http://ec.europa.eu/dgs/education_culture/repository/education/tools/docs/2015/monitor2015-croatia_hr.pdf

Europska komisija/EACEA/Eurydice (2014.), Modernizacija visokog obrazovanja u Europi: Pristup, zadržavanje i zapošljivost 2014. g. Izvješće Eurydicea. Luxembourg: Ured za publikacije Europske unije. http://eacea.ec.europa.eu/Education/eurydice/documents/thematic_reports/165HR.pdf, str. 75.

Vlada Republike Hrvatske (2012.), Nacionalna strategija za uključivanje Roma, za razdoblje od 2013. do 2020., Zagreb, <https://pravamanjina.gov.hr/UserDocsImages/arhiva/Nacionalna%20strategija%20za%20ukljucivanje%20Roma%20za%20razdoblje%20od%202013.%20-%202020.pdf>

Ured za ljudska prava i prava nacionalnih manjina (2015.), Izvješće o provedbi Akcijskog plana za provedbu nacionalne strategije za uključivanje Roma za razdoblje 2013.–2015., za 2014. godinu <https://ljudskaprava.gov.hr/UserDocsImages/arhiva/Izvjescje%20o%20provedbi%20Akcijskog%20plana%20za%20provedbu%20NSUR%202014.pdf>

Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta (MZOS) (2016.), Uvođenje programskih ugovora u Hrvatskoj: prezentacija na konferenciji, Radionica Svjetske banke o strateškom ulaganju u visoko obrazovanje: usklađivanje javnog financiranja i ciljeva politike, Zagreb

Nacionalno vijeće za odgoj i obrazovanje (2016.), Okvir nacionalnoga standarda kvalifikacija za učitelje u osnovnim i srednjim školama: Prijedlog, <http://nvoo.hr/wp-content/uploads/2016/03/Okvir-standarda-kvalifikacije-final..pdf>

Državni ured za statistiku (2015.), Studenti upisani na stručni i sveučilišni studij u zimskom semestru akademske godine 2014./2015., objavljeno 14. kolovoza 2015., broj: 8.1.7., <http://www.dzs.hr/>

Državni ured za statistiku (2016.), Dječji vrtići i druge pravne osobe koje ostvaruju programe predškolskog odgoja: početak pedagoške godine 2015./2016., objavljeno 3. lipnja 2016., broj: 8.1.8. <http://www.dzs.hr/>

OECD (2013.), Program međunarodne procjene studenata, rezultati za 2012., <http://www.oecd.org/pisa/keyfindings/pisa-2012-results.htm>

Republika Hrvatska (travanj 2016.), Nacionalni program reformi 2016., http://ec.europa.eu/europe2020/pdf/csr2016/nrp2016_croatia_hr.pdf

Šikić-Mičanović, L. i ostali (2015.), Roma Early Childhood Inclusion+: Croatia Report, http://www.romaeducationfund.hu/sites/default/files/publications/reci_croatia_report_eng-final_web.pdf

Spajić-Vrkaš, V. (2014.), Eksperimentalna provedba kurikuluma građanskog odgoja i obrazovanja: Istraživački izvještaj, http://www.mmh.hr/files/ckfinder/files/Izvjestaj%20MMH_screen.pdf

Posebno stručno povjerenstvo za provedbu Strategije obrazovanja, znanosti i tehnologije (2016.), Strategija obrazovanja, znanosti i tehnologije: Izvješće o provedbi, 24. listopada 2014. – 31. ožujka 2016., http://novebojeznanja.hr/UserDocsImages/Dokumenti%20za%20web/Izvje%C5%A1%C4%87e%20o%20provedbi%20SOZT_do%2031.3.2016..pdf

9. Prilog. Izvori ključnih pokazatelja

Pokazatelj	Eurostat, Šifra podataka na internetu:
Osobe koje rano napuštaju obrazovanje i osposobljavanje	edat_ifse_02 + edat_ifse_14
Stjecanje tercijarnog obrazovanja	edat_ifse_03 + edat_ifs_9912
Predškolski odgoj i obrazovanje	educ_uoe_enra10
Stopa zaposlenosti osoba koje su nedavno diplomirale	edat_ifse_24
Javni rashodi za obrazovanje kao postotak BDP-a	gov_10a_exp
Rashodi za javne i privatne ustanove po studentu	educ_uoe_fini04
Obrazovna mobilnost	educ_uoe_mobg03
Sudjelovanje odraslih u cjeloživotnom učenju	trng_ifse_01

Dobrodošla su sva pitanja i primjedbe u vezi s ovim izvješćem i moguće ih je poslati e-poštom na adresu:
Nadia MANZONI
nadia.manzoni@ec.europa.eu
ili
EAC-UNITE-A2@ec.europa.eu

